

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ БЕЗ ЕКІПАЖУ

Чуркін І.А.,
здобувач

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню процесу укладення договору найму (оренди) автомобільного транспортного засобу без екіпажу та форми, в якій він укладається. Визначено, що єдиною істотною умовою цього договору, щодо якої сторони повинні обов'язково дійти згоди, щоб він вважався укладеним, є його предмет – автомобільний транспортний засіб. Обґрунтовується необхідність внесення змін до чинного законодавства, які б встановлювали можливість укладення вказаного договору за участі в ньому фізичних осіб у простій письмовій формі. Встановлено, що якщо фізична особа вступає в орендні відносини в якості суб'єкта підприємницької діяльності, нотаріальне посвідчення договору найму (оренди) автомобільного транспортного засобу не є обов'язковим.

Ключові слова: договір найму (оренди), автомобільний транспортний засіб, укладення договору, форма договору.

Чуркин И.А. / ОСОБЕННОСТИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРА НАЙМА (АРЕНДЫ) АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТНОГО СРЕДСТВА БЕЗ ЭКИПАЖА / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

В статье исследуется процесс заключения договора найма (аренды) автомобильного транспортного средства без экипажа и формы, в которой он заключается. Определено, что единственным существенным условием этого договора, относительно которого стороны должны прийти к соглашению, чтобы он считался заключенным, является его предмет – автомобильное транспортное средство. Обосновывается необходимость внесения изменений в действующее законодательство, которые бы установили возможность заключения указанного договора с участием физических лиц в простой письменной форме. Установлено, что если физическое лицо вступает в арендные отношения в качестве субъекта предпринимательской деятельности, нотариальное удостоверение договора найма (аренды) автомобильного транспортного средства не является обязательным.

Ключевые слова: договор найма (аренды), автомобильное транспортное средство, заключение договора, форма договора.

Churkin I.A. / THE SPECIFIC FEATURES OF THE MOTOR VEHICLE DRY LEASE CONTRACT CONCLUSION / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

The article investigates the process of the motor vehicle dry lease contract conclusion and its form. It is defined that the sole essential term of this contract is its subject – a motor vehicle. The legislation in force does not define any particular conditions specified by law as essential or necessary for contracts of this type.

Notarial certification of the motor vehicle dry lease contract is justified when it comes to concluding it by minors, incompetent persons, persons with limited civil capacity and juveniles, representatives of individuals, part-owners of the motor vehicle. The above mentioned will prevent the abuse of rights by the persons directly involved in the contract, and possible negative property consequences of concluding this transaction by a specified categories of persons.

At the same time, requirements for notarial certification of the motor vehicle dry lease contract concluded by other categories of individuals (legally competent, who are unitary owners of the motor vehicle, which is leased under the dry lease contract) are unjustified complexity of its forms and leads to unnecessary costs (for certification) during its conclusion. We believe that a written form of a contract would be enough in this case.

If a person enters into lease relationships as a business entity, the failure to fulfill requirements of paragraph 2 of Article 799 of the Civil Code of Ukraine, which provides that the motor vehicle lease contract involving an individual must be notarized, does not affect the validity of the motor vehicle lease contract. In this case notarial certification of the motor vehicle lease contract is not required, because business activity of an individual is governed by the rules governing business activity of the legal entities.

Key words: motor vehicle dry lease contract, motor vehicle, conclusion of contract, form of contract.

Виникненню зобов'язальних відносин з договору найму (оренди) автомобільного транспортного засобу (далі – АТЗ) без екіпажу передусє процес його укладення. На жаль, чинне законодавство містить певні прогалини в регулюванні деяких аспектів укладення зазначеного договору. Перед усім це стосується форми, в якій він укладається. Іноді, на наш погляд, вимоги щодо форми договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу є занадто жорсткими та ускладненими (у ЦК України встановлено вимогу щодо обов'язкового нотаріального посвідчення цього договору в разі, якщо хоча б однією з його сторін є фізична особа). Також неоднозначним є тлумачення ч. 2 ст. 799 ЦК України [1] і щодо необхідності нотаріального посвідчення вказаного договору за умови участі в ньому фізичної особи-підприємця.

Проблемам процесу укладення договору найму (оренди), в тому числі й договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, було приділено немало уваги з боку науковців. Ці питання досліджувалися Д.С. Левенсон, Є.В. Вавіліним, Е.В. Вакулович, Л.Л. Тарасенко, Н.В. Хашівською, М.В. Морозом та іншими. Водночас виявленню та дослідженню вищезазначених прогалин чинного законодавства ними не було приділено достатньої уваги. Отже, виявлення та детальний аналіз прогалин чинного законодавства

щодо питань визначеності та переліку істотних умов договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, питань, пов'язаних із формою, в якій він укладається, тощо є актуальним, і в цьому полягає мета нашого дослідження.

Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (ч. 1 ст. 638 ЦК України [1]).

За цивільним законодавством України процес укладення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу складається з двох стадій: пропозиції укласти договір (оферти) та прийняття цієї пропозиції (акцепту) (ч.2 ст. 638 ЦК України [1]). Цей процес врегульовано загальними положеннями про укладення договору, визначеними у главі 53 ЦК України [1].

Відповідно до ч.1 ст. 641 ЦК України [1], пропозицію про укладення зазначеного договору може зробити кожна зі сторін майбутнього договору (як потенційний наймач так і потенційний наймодавець).

Має юридичне значення не будь-яка пропозиція про укладення договору, а лише та, яка відповідає вимогам, встановленим абз.2 ч. 1 ст. 641 ЦК України [1]. Зокрема, встановлено, що пропозиція укласти договір має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття.

Згідно з абз.2 ч.1 ст. 638 ЦК України [1] істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди.

Таким чином, як і для будь-якого договору, для договору найму АТЗ без екіпажу істотною умовою є умова про його предмет, яким є автомобільний транспортний засіб, який особи бажають отримати або передати в найм (більш детально предмет буде розглянуто у подальшому дослідженні). Якихось істотних умов, які визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, для досліджуваного договору чинне законодавство не визначає. Що стосується умов про плату за найм та строк договору, то вони, безперечно, визначають його сутність та відмежовують його від суміжних договорів, але не є істотними, оскільки чинне законодавство не зв'язує факт укладення цього договору з обов'язковою їх наявністю в ньому. Так, у разі якщо розмір плати не встановлений договором найму, у ст.762 ЦК України [1] встановлено критерії, за допомогою яких вона визначається, якщо строк найму не встановлено договором, він вважається укладеним на невизначений строк (ч.2 ст.763 ЦК України [1]). Водночас у практиці укладення договору найму умови щодо строку та плати за найм є істотними і зазвичай містяться в оферті, оскільки вони відображають економічний інтерес сторін у цих відносинах та строк їх існування. Таким чином, у разі включення їх до пропозиції про укладення договору найму АТЗ без екіпажу вони набувають характер істотних умов цього договору, як і всі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди.

Також пропозиція про укладення договору повинна виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Як зазначає І.В. Спасибо-Фатеева, вона має чекати відповіді від особи, якій спрямована пропозиція, протягом певного строку – або зазначеного в оферті, або нормально необхідного для відповіді на пропозицію [2, с.162]. Водночас пропозиція укласти договір може бути відкликана до моменту або в момент її одержання адресатом. Пропозиція укласти договір, одержана адресатом, не може бути відкликана протягом строку для відповіді, якщо інше не вказане у пропозиції або не впливає з її суті чи обставин, за яких вона була зроблена (ч. 3 ст. 641 ЦК України [1]).

Як бачимо, адресатом оферти зазвичай є абсолютно конкретний суб'єкт. Утім у зв'язку з розвитком засобів масової інформації дуже часто оголошення про бажання укласти договір найму АТЗ без екіпажу розміщуються в друкованих засобах масової інформації, у мережі Інтернет. За загальним правилом, реклама або інші пропозиції, адресовані невизначеному колу осіб, є запрошенням робити пропозиції укласти договір і не мають значення оферти (ч.2 ст. 641 ЦК України [1]). Водночас це положення є диспозитивним, і особа може надати значення оферти здійсненній нею рекламі або іншим пропозиціям, адресованим невизначеному колу осіб, щодо укладення договору найму АТЗ без екіпажу безпосередньо вказівкою на це у вказаних сповіщеннях. У цьому разі йдеться про публічну оферту.

Щодо можливості існування оферти в цій формі в науці цивільного права тривалий час велася дискусія. Одні вчені вважали, що її існування є неможливим у зв'язку з тим, що пропозиція не може розглядатися як оферта, оскільки тут ще є невстановленим один з істотних елементів договору – його сторона [3, с. 207]. Інші, обгрутовуючи свою позицію розвитком засобів масової інформації, технічним прогресом, вважали, що за деяких умов офертою слід визнавати і пропозицію, звернену до необмеженого кола осіб [4, с. 50]. Ця позиція виявилася більш життєздатною. На даний час існування публічної пропозиції (оферти) встановлюється цивільним законодавством.

Вона, маючи всі ознаки оферти (має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття), повинна бути звернена до невизначеного кола осіб.

Акцептом визнається відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття, яка повинна бути повною і безумовною (ч.1 ст. 642 ЦК України [1]).

Акцептом щодо укладення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу є не лише не лише повна та безумовна згода сторони про прийняття пропозиції, виявлена в усній або письмовій формі. Вказана згода може бути також виявлена у формі здійснення конклюдентних дій, що випливає з ч.2 ст. 642 ЦК України [1], якою встановлено: якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом.

Відповідь про згоду укласти договір найму (оренди) АТЗ без екіпажу на інших, ніж було запропоновано, умовах є відмовою від одержаної пропозиції і водночас новою пропозицією особі, яка зробила попередню пропозицію (ч.1 ст.646 ЦК України [1]). Навіть якщо ця відповідь буде містити найнезначніші відступи щодо умов укладення договору порівняно з офертою, якостей акцепту вона не набуває. Відповідь на оферту, з якої виключено хоча б одну з істотних умов, не може розглядатися як зустрічна оферта. Така відповідь є відмовою від укладення запропонованого оферентом договору і пропозицією про укладення іншого договору [5, с. 162].

Момент укладення договору найму АТЗ без екіпажу визначають моментом одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції (ч.1 ст. 640 ЦК України [1]).

Статті 643–645 ЦК України [1] конкретизують умови визначення моменту укладення договору. Зокрема, встановлено: якщо у пропозиції укласти договір вказаний строк для відповіді, договір є укладеним, коли особа, яка зробила пропозицію, одержала відповідь про прийняття пропозиції протягом цього строку (ст. 643 ЦК України [1]).

Якщо пропозицію укласти договір зроблено усно і в ній не вказаний строк для відповіді, договір є укладеним, коли особа, якій було зроблено пропозицію, негайно заявила про її прийняття.

Якщо пропозицію укласти договір, в якій не вказаний строк для відповіді, зроблено у письмовій формі, договір є укладеним, коли особа, яка зробила пропозицію, одержала відповідь протягом строку, встановленого актом цивільного законодавства, а якщо цей строк не встановлений, – протягом нормально необхідного для цього часу (ст.644 ЦК України [1]).

Якщо відповідь про прийняття пропозиції укласти договір одержано із запізненням, особа, яка зробила пропозицію, звільняється від відповідних зобов'язань.

Якщо відповідь про прийняття пропозиції укласти договір було відправлено своєчасно, але одержано із запізненням, особа, яка зробила пропозицію укласти договір, звільняється від відповідних зобов'язань, якщо вона негайно повідомила особу, якій було направлено пропозицію, про одержання відповіді із запізненням.

Відповідь, одержана із запізненням, є новою пропозицією.

За згодою особи, яка зробила пропозицію, договір може вважатись укладеним незалежно від того, що відповідь про прийняття пропозиції укласти договір було відправлено та (або) одержано із запізненням (ст. 645 ЦК України [1]).

Якщо особи, які укладають договір найму (оренди) АТЗ без екіпажу, обумовили, що цей договір є реальним,

то укладенням він є з моменту передання наймодавцем АТЗ наймачеві у найм. Звісно, що цим діям повинно передувати досягнення між сторонами згоди за всіма істотними умовами договору.

У тому разі, якщо однією зі сторін договору найму АТЗ без екіпажу є фізична особа, він потребує обов'язкового нотаріального посвідчення (ч.2 ст. 799 ЦК України [1]) і є укладенням з моменту такого посвідчення (ч.3 ст. 640 ЦК України [1]). Зазначене, на наш погляд, унеможливує визначення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу як реального у разі участі в ньому фізичної особи.

Договір найму (оренди) АТЗ без екіпажу як правочин набуває завершеності, як правило, з наданням йому особами, які його вчиняють, відповідної встановленої законом форми. Як слушно зазначає з цього приводу В.Л. Яроцький, повна завершеність будь-якого правочину полягає в дотриманні суб'єктом (суб'єктами) здійснення всіх передбачених для його чинності юридично значущих дій, що характеризують врахування вимог законодавства щодо його форми [6, с. 460].

Традиційно під формою будь-якого правочину розуміють форму, в яку втілюється волевиявлення, тобто вже об'єктивно виражену зовні волю на вчинення правочину.

Статтею 203 ЦК України в якості загальних вимог до чинності правочину встановлено, що правочин має вчинятися у формі, встановленій законом.

За загальним правилом, договір найму транспортного засобу, в тому числі й АТЗ, має вчинятися у простій письмовій формі (ч.1 ст. 799 ЦК України [1]).

Досліджуваний договір як правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони (ч.1 ст. 207 ЦК України [1]).

Найбільш поширеним способом фіксації волі сторін є документ, під яким розуміють матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (ст. 1 Закону України «Про інформацію») [7]. Як правило, як наймач АТЗ, так і наймодавець на практиці мають однаковий текст договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу. Це полегшує їм у разі виникнення спору процес доказування його змісту.

Вважається, що сторони дотримали вимог закону щодо письмової форми і в тому разі, якщо вони зафіксували своє співпадаюче волевиявлення не лише за допомогою складання документів однакового змісту, але й за допомогою обміну листами або телеграмами. Таким чином, як вірно вказує В.І. Крат, за відсутності єдиного змістового узгодженого документа воля сторін закріплюється в різних, але пов'язаних єдиною спрямованістю документах [8, с. 294].

Сторони також дотрималися письмової форми, якщо їх воля на укладення правочину виражена за допомогою телетайпного, електронного

або іншого технічного засобу зв'язку (абз.2 ч.1 ст. 207 ЦК України). Таким чином, сторони можуть виразити свою волю за допомогою електронного документа – документа, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа (ч.1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг») [9].

Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами). Правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, довіреністю, законом або іншими актами цивільного законодавства, та скріплюється печаткою (ч.2 ст. 207 ЦК України [1]).

Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого

аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, в якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів (ч.3 ст. 207 ЦК України [1]).

У разі, якщо фізична особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписатися власноручно, за її дорученням текст правочину в її присутності підписує інша особа. Підпис іншої особи на тексті правочину, що посвідчується нотаріально, засвідчується нотаріусом або посадовою особою, яка має право на вчинення такої нотаріальної дії, із зазначенням причин, з яких текст правочину не може бути підписаний особою, яка його вчиняє. Підпис іншої особи на тексті правочину, щодо якого не вимагається нотаріального посвідчення, може бути засвідчений відповідною посадовою особою за місцем роботи, навчання, проживання або лікування особи, яка його вчиняє (ч.4 ст.207 ЦК України [1]).

Слід погодитися з М.І. Брагінським, що правове регулювання форми договорів знаходить вираження не лише у встановленні вимог до неї, але й до наслідків їх порушення [5, с. 273]. Недодержання простої письмової форми договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу не призводить до його недійсності. Законодавець лише зводить коло доказів у разі виникнення між сторонами спору, вказуючи, що рішення суду в цьому випадку не може ґрунтуватися на свідченнях свідків, водночас допустимими є інші докази з огляду на те, що заперечення однією зі сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами (ст. 218 ЦК України [1]).

Особливі вимоги щодо форми договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу передбачені ч.2 ст. 799 ЦК України [1] у разі участі в укладенні договору фізичної особи: зокрема, встановлюється, що договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню.

Нотаріальне посвідчення правочину здійснюється нотаріусом або іншою посадовою особою, яка відповідно до закону має право на вчинення такої нотаріальної дії, шляхом вчинення на документі, в якому викладено текст правочину, посвідчувального напису. Нотаріальне посвідчення може бути вчинене на тексті лише такого правочину, який відповідає загальним вимогам, встановленим статтею 203 Цивільного кодексу (ч.ч.2, 3 ст. 209 ЦК України [1]).

Вважаємо, що зовнішнім виразом договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, посвідчуваного нотаріусом, на теперішній час може бути лише документ у контексті ст. 1 Закону України «Про інформацію» [7]. Так, ст.8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [9] встановлено можливість нотаріального посвідчення цивільно-правової угоди, укладеної шляхом створення електронного документа (електронних документів) у порядку, встановленому законом, але, на жаль, на теперішній час Закон України «Про нотаріат» [10], Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.02.2012 за № 282/20595 [11] та інші нормативно-правові акти не визначають порядку, а отже і можливості подібного посвідчення.

Нотаріальне посвідчення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, на нашу думку, є цілком виправданим, коли йдеться про укладення цього договору представниками малолітніх, недієздатних осіб, осіб, обмежених у цивільній дієздатності, та неповнолітніми особами, представниками фізичних осіб від їх імені, співвласниками АТЗ. Зазначене дозволить запобігти зловживанням своїми правами з боку осіб, які безпосередньо беруть участь в укладенні договору, та попередити можливі негативні

майнові наслідки від укладення цього правочину для зазначених категорій осіб.

Разом із тим вимоги щодо нотаріального посвідчення договору найму (оренди) за участі інших категорій фізичних осіб (повністю дієздатних, які є унітарними власниками АТЗ, щодо передання у найм якого укладається договір), є не виправданим ускладненням його форми та призводить до зайвих витрат (на нотаріальне посвідчення) при його укладенні. На нашу думку, у цьому разі достатньо було б обмежитися простою письмовою формою договору.

Неоднозначним є тлумачення ч.2 ст. 799 ЦК України [1] і щодо необхідності нотаріального посвідчення досліджуваного договору за умови участі в ньому фізичної особи-підприємця. Вважаємо, що, виходячи з приписів статті 51 ЦК України [1], до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті відносин. Тобто підприємницьку діяльність фізичної особи-підприємця регулюють норми, які регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб. Таким чином, якщо фізична особа вступає в орендні відносини саме в якості суб'єкта підприємницької діяльності, то недотримання приписів частини 2 статті 799 ЦК України [1], якою передбачено, що договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню, не впливає на дійсність договору найму транспортного засобу. Нотаріальне посвідчення договору оренди (найму) транспортного засобу у цьому разі не є обов'язковим.

Ця ж позиція знайшла відображення і в Постанові Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 № 12 «Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна», у п.2.11 якої зазначається: «Законом встановлено вимоги щодо обов'язкового нотаріального посвідчення договору найму транспортного засобу за участю фізичної особи (ч. 2 ст. 799 ЦК України). При цьому, однак, слід мати на увазі, що такого посвідчення не потребує договір, укладений за

участю громадянина, який набув статусу суб'єкта підприємницької діяльності» [12].

Також нотаріальне посвідчення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу є необхідним у разі, навіть якщо закон такої вимоги не висуває, але на цьому наполягає одна зі сторін договору. Це відповідає положенням ч.4 ст. 209 ЦК України [1], якою встановлено, що на вимогу фізичної або юридичної особи будь-який правочин з її участю може бути нотаріально посвідчений.

Наслідком недодержання сторонами договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу вимог ч.2 ст. 799 ЦК України [1] про його нотаріальне посвідчення є нікчемність цього договору. Водночас, якщо сторони вказаного договору домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна зі сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що нотаріальне посвідчення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, на нашу думку, є цілком виправданим, коли йдеться про укладення цього договору представниками малолітніх, недієздатних осіб, осіб, обмежених у цивільній дієздатності, та неповнолітніми особами, представниками фізичних осіб від їх імені, співвласниками АТЗ. Разом із тим до чинного законодавства з метою його вдосконалення в регулюванні питань, пов'язаних із формою укладення договору найму (оренди) АТЗ без екіпажу, слід внести зміни, які б встановлювали можливість укладення цього договору за участі в ньому фізичних осіб у простій письмовій формі. Якщо ж фізична особа вступає в орендні відносини саме в якості суб'єкта підприємницької діяльності, то недотримання приписів частини 2 статті 799 ЦК України [1], якою передбачено, що договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню, не впливає на дійсність договору найму транспортного засобу. Нотаріальне посвідчення договору оренди (найму) транспортного засобу у цьому разі не є обов'язковим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Цивільне право: підручник: у 2т./В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, А.Г. Бірюкова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2014. – Т.2. – 816 с.
3. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении /Р.О.Халфина. – М.: Юрид. лит., 1974. – 351 с.
4. Иоффе О.С. Обязательственное право / О.С.Иоффе. – М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
5. Брагинский М.И. Договорное право: Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский – М.: Статут, 1997. – 681 с.
6. Яроцький В.Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): Монографія / В.Л. Яроцький. – Харків: Право, 2006. – 544 с.
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
8. Цивільне право: підручник: у 2т./В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2014. – Т.1. – 656 с.
9. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
10. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
11. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 р. за № 296/5 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за №282/20595 // Офіційний вісник України – 2012. – № 17. – Ст. 632.
12. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 12 // Вісник господарського судочинства. – 2013. – № 4. – Ст. 37.